

**Sprawozdanie dotyczące
planowanych do wprowadzenia
przez GAZ-SYSTEM S.A.
środków tymczasowych**

*w związku z wejściem w życie Rozporządzenia
Komisji (UE) NR 312/2014 z dnia 26 marca 2014 r.
ustanawiającego kodeks sieci dotyczący
bilansowania gazu w sieciach przesyłowych*

WERSJA DO KONSULTACJI

29 WRZEŚNIA 2014 R.

Spis treści:

Wprowadzenie	2
1. Stan rozwoju i płynność krótkoterminowego rynku hurtowego gazu w Polsce	3
1.1. Funkcjonowanie krótkoterminowego rynku gazu	3
1.2. Uczestnicy krótkoterminowego rynku gazu.....	5
1.3. Płynność krótkoterminowego rynku gazu.....	8
1.4. Ocena stanu rozwoju rynku hurtowego transakcji krótkoterminowych gazu	11
2. Środki tymczasowe planowane do zastosowania	13
2.1. Katalog dopuszczalnych środków tymczasowych	13
2.2. Platforma rynku bilansującego	14
2.3. Tymczasowa opłata za niezbilansowanie	16
2.4. Tolerancja.....	18
2.5. Ocena wpływu środków tymczasowych na płynność rynku hurtowego transakcji krótkoterminowych gazu w Polsce	18
3. Działania mające na celu wycofanie środków tymczasowych	19
3.1. Kryteria warunkujące wycofanie środków tymczasowych.....	19
3.2. Działania planowane do podjęcia mające na celu wycofanie środków tymczasowych	22
3.3. Ramowy harmonogram działań	24

Wprowadzenie

W dniu 16 kwietnia 2014 r. weszło w życie *Rozporządzenia Komisji (UE) NR 312/2014 z dnia 26 marca 2014 r. ustanawiające kodeks sieci dotyczący bilansowania gazu w sieciach przesyłowych* (dalej: Rozporządzenie). Rozporządzenie zawiera wytyczne odnośnie zasad bilansowania systemu oraz rozliczania ze Zleceniodawcą Usługi Przesyłowej (dalej: ZUP) z tytułu indywidualnego niezbilansowania. Operatorzy Systemów Przesyłowych w Unii Europejskiej (dalej: UE), w tym również Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. (dalej: GAZ-SYSTEM), są zobligowani dostosować zasady bilansowania stosowane w ich systemach przesyłowych do norm Rozporządzenia do dnia 1 października 2015 r.

Celem nadrzędnym wprowadzenia ww. regulacji jest przyśpieszenie rozwoju krótkoterminowych rynków hurtowych paliwa gazowego oraz ściślejsza integracja unijnego rynku gazu poprzez zapewnienie spójności zasad bilansowania systemów przesyłowych w obrębie państw UE.

Zgodnie z art. 45 Rozporządzenia, w przypadku braku dostatecznej płynności hurtowego rynku gazu ziemnego dla transakcji krótkoterminowych, a tym samym ograniczonej możliwości bilansowania systemu przesyłowego zgodnie z modelem docelowym przedstawionym w Rozporządzeniu, Operator Systemu Przesyłowego ma możliwość wdrożenia tzw. środków tymczasowych. Środki tymczasowe, są to dopuszczalne i przejściowe odstępstwa od zasad Rozporządzenia, a ich katalog został precyzyjnie określony w art. 47 - 50 Rozporządzenia.

Wdrożenie środków tymczasowych wymaga przygotowania przez Operatora Systemu Przesyłowego dokumentu potwierdzającego zasadność wprowadzenia proponowanych środków tymczasowych. Uzasadnienie powinno mieć formę sprawozdania, którego poszczególne elementy zostały wskazane w art. 46 Rozporządzenia. Proponowane w sprawozdaniu rozwiązania powinny zostać uprzednio poddane konsultacjom, w których uczestniczyć mogą zainteresowane strony.

Sprawozdanie dot. środków przejściowych proponowanych do wdrożenia w systemie przesyłowym zarządzanym przez GAZ-SYSTEM, zostanie przygotowane oraz przesłane do Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (dalej: URE) w terminie do dnia 16 października 2014 r. Prezes URE, w ciągu sześciu miesięcy od otrzymania kompletnego sprawozdania, ma obowiązek podjąć decyzję w zakresie proponowanych środków tymczasowych i przekazać decyzję do Agencji (*Agency for the Cooperation of Energy Regulators*) (dalej: ACER) oraz Komisji Europejskiej.

Niniejszy dokument konsultacyjny ma na celu zaprezentowanie zainteresowanym stronom środków tymczasowych planowanych do zastosowania przez GAZ-SYSTEM. W ramach dokumentu, zgodnie z art. 45 Rozporządzenia, zaprezentowane zostały informacje dotyczące:

- Stanu rozwoju i płynności krótkoterminowego rynku hurtowego gazu w Polsce;
- Środków tymczasowych planowanych do zastosowania przez GAZ-SYSTEM wraz z uzasadnieniem stosowania tych środków;
- Działań, których podjęcie warunkuje wycofanie środków tymczasowych.

1. Stan rozwoju i płynność krótkoterminowego rynku hurtowego gazu w Polsce

W niniejszym rozdziale zaprezentowana została ocena stanu rozwoju i płynności krótkoterminowego rynku gazu ziemnego w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem liczby uczestników rynku, dostępnych produktów oraz poziomu ich płynności. Szczególną uwagę zwrócono na możliwość wykorzystania krótkoterminowego rynku hurtowego gazu w Polsce jako źródła gazu dla Operatora Systemu Przesyłowego na potrzeby bilansowania fizycznego systemu oraz jako narzędzia służącego bilansowaniu handlowemu poszczególnych ZUP.

1.1. Funkcjonowanie krótkoterminowego rynku gazu

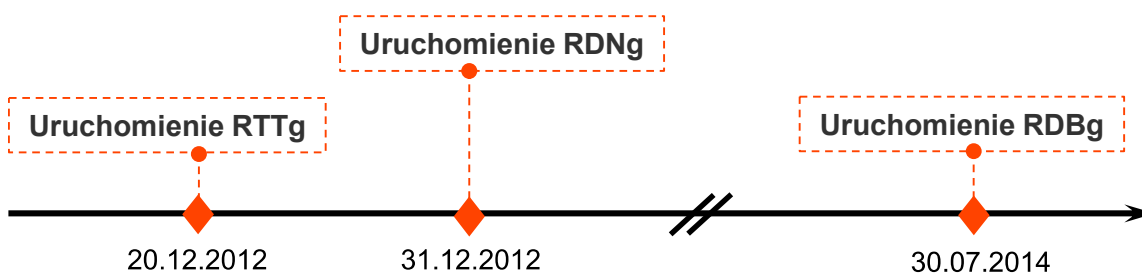
Zarówno w prawie polskim jak i prawie unijnym nie funkcjonuje jednoznaczna definicja rynków krótkoterminowych. Na potrzeby niniejszego dokumentu, bazując na zapisach Rozporządzenia, przyjęto, że rynek krótkoterminowy gazu ziemnego to rynek, na którym handel paliwami gazowymi odbywa się dwa dni przed dniem dostawy, w dniu bezpośrednio poprzedzającym dzień dostawy lub w dniu dostawy paliwa gazowego. W chwili obecnej w Polsce funkcjonuje tylko jeden rynek regulowany gazu ziemnego spełniający powyższe kryteria - giełda gazu na Towarowej Giełdzie Energii (dalej: TGE). Giełda gazu została utworzona w grudniu 2012 r.

Obrót gazem na TGE prowadzony jest w punkcie wirtualnym zlokalizowanym w ramach systemu przesyłowego GAZ-SYSTEM. Przedmiotem obrotu jest gaz wysokometanowy grupy E, którym handel odbywa się w obrębie następujących rynków:

- Rynek Terminowy Towarowy gazu (dalej: RTTg);
- Rynek Dnia Następnego gazu (dalej: RDNg);
- Rynek Dnia Bieżącego gazu (dalej: RDBg).

Poniżej przedstawiony został harmonogram uruchamiania ww. rynków.

Rysunek 1. Harmonogram rozpoczynania działalności przez kolejne rynki w ramach giełdy gazu na TGE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TGE

W ramach wszystkich rynków gazu na TGE prowadzony jest obrót produktami przenoszącymi prawo własności do gazu pomiędzy poszczególnymi uczestnikami rynku. Obecnie na giełdzie gazu nie są oferowane produkty lokalizowane, czyli produkty dla których dostawa lub pobór gazu są realizowane w określonych fizycznych punktach wejścia / wyjścia.

Handel gazem na RTTg prowadzony jest w dni robocze w godzinach od 8.00 do 14.00. Transakcje na RTTg zawierać można w systemie aukcyjnym lub w systemie notowań ciągłych poprzez kupno i sprzedaż standardowych produktów przenoszących własność. Obecnie na RTTg dostępne są produkty standardowe typu BASE oferowane na następujące okresy - tydzień, miesiąc, kwartał, sezon lub rok. Spośród wszystkich rynków gazu prowadzonych przez TGE, RTTg jest rynkiem cechującym się najwyższymi obrotami. W okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 sierpnia 2014 r. - obroty na RTTg osiągnęły poziom 38,7 TWh; tj. 97% całości obrotów gazem na rynkach prowadzonych przez TGE.

Handel gazem na rynkach krótkoterminowych - RDNg i RDBg prowadzony jest codziennie odpowiednio:

- od godz. 9:00 do godz. 13:00 – RDNg,
- od godz. 8:00 do godz. 13:30 – RDBg.

Na RDNg przedmiotem obrotu jest dostawa gazu w jednakowej ilości we wszystkich godzinach dnia dostawy. Obrót gazem na RDNg następuje w dniu poprzedzającym dzień dostawy lub na dwa dni przed dniem dostawy.

Handel na rynku RDNg odbywa się w następujących systemach:

- system notowań ciągłych oraz
- system kursu jednolitego (*fixing*).

W systemie notowań ciągłych kurs transakcyjny jest ustalany na podstawie składanych zleceń z najwyższymi limitami ceny kupna i sprzedaży umożliwiającymi zawarcie transakcji.

W systemie kursu jednolitego członkowie giełdy składają zlecenia pomiędzy godz. 9:00, a godz. 9:15, nie mając wglądu w zlecenia innych członków giełdy składane na *fixing*. O godzinie 9:16 TGE określa kurs jednolity na podstawie wszystkich zleceń złożonych na *fixing*. Kurs jednolity jest określany w taki sposób, aby osiągnąć równowagę pomiędzy popytem, a podażą przy zachowaniu zasady maksymalizacji wolumenu obrotu. Po ustaleniu kursu jednolitego do godziny 13:00 obrót jest kontynuowany w systemie notowań ciągłych. Otwarcie notowań poprzez określenie kursu jednolitego jest sygnałem dla rynku w zakresie aktualnego postrzegania przez użytkowników poziomu cen.

W oparciu o wszystkie notowania na RDNg (w systemie ciągłym, jak również w systemie kursu jednolitego) wyznaczany jest indeks POLPX.

Na RDBg przedmiotem obrotu jest 19 instrumentów godzinowych na dostawę paliwa gazowego dla godzin od 11.00 do 5:00 (włącznie) danej doby gazowej (pierwsze 5 godzin doby gazowej jest nieaktywne). Obrót gazem na RDBg następuje w systemie notowań ciągłych w dniu dostawy paliwa gazowego.

Na kolejnej stronie przedstawiona została tabela porównująca podstawowe informacje dotyczące funkcjonowania rynków krótkoterminowych.

Rysunek 2. Główne informacje dotyczące RDNg oraz RDBg w podziale na kluczowe obszary

Obszar	RDNg	RDBg
Przedmiot obrotu	Przedmiotem obrotu jest dostawa gazu w jednakowej ilości we wszystkich godzinach dni(a) dostawy (instrument typu <i>BASE</i>)	Przedmiotem obrotu jest 19 instrumentów godzinowych na dostawę paliwa gazowego dla godzin od 11.00 do 6.00 danej doby gazowej
Specyfika kontraktu	Jeden kontrakt odpowiada dostawie 1 MWh gazu w każdej godzinie dni(a) dostawy	Jeden kontrakt odpowiada 1 MWh gazu w danej godzinie dostawy
Prowadzenie obrotu	Obrót jest prowadzony w dniu poprzedzającym dzień dostawy od godz. 9:00 do godz. 13:00, natomiast dla kontraktów weekendowych obrót prowadzony jest na dwa dni przed dniem dostawy od godz. 9:00 do godz. 13:00	Obrót jest prowadzony w dniu dostawy od godz. 8:00 do godz. 13:30
System notowań	Notowania ciągłe / fixing	Notowania ciągłe
Indeksy	POLPX-gas	Brak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TGE

1.2. Uczestnicy krótkoterminowego rynku gazu

Za uczestnika krótkoterminowego rynku gazu na TGE należy uznać podmiot, który:

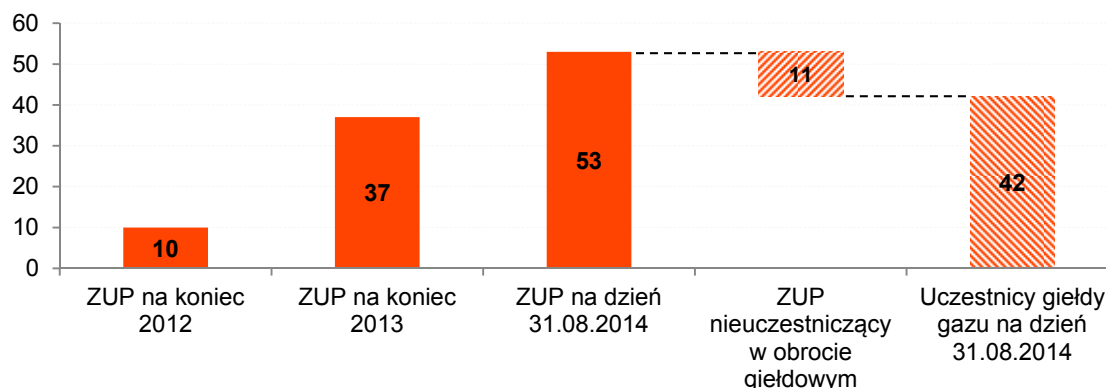
- podpisał umowę przesyłową z Operatorem Systemu Przesyłowego oraz otrzymał przydział zdolności w wirtualnym punkcie wejścia do / wyjścia z rynku hurtowego gazu na TGE (posiada status ZUP),
- uprawniony jest do prowadzenia obrotu gazem na TGE.

Od 2012 r., w związku z postępującą liberalizacją rynku gazu w Polsce, liczba ZUP dynamicznie wzrasta. Obecnie (stan na dzień 31 sierpnia 2014 r.) na rynku gazu funkcjonuje 53 podmiotów, które posiadają status ZUP, a więc o blisko 50% więcej niż na koniec 2013 r.

Nie wszystkie podmioty posiadające status ZUP uprawnione są do prowadzenia obrotu gazem na TGE. Zgodnie z danymi TGE, na dzień 31 sierpnia 2014 r. 11 podmiotów posiadających status ZUP nie posiadało uprawnień do obrotu gazem na TGE i tym samym nie było można uznać tych ZUP za uczestników krótkoterminowego rynku gazu ziemnego na TGE.

Na wykresie poniżej przedstawiono liczbę ZUP w latach 2012-2014 z wyszczególnieniem ZUP uprawnionych do obrotu gazem na giełdzie.

Rysunek 3. Liczba ZUP na koniec okresu w latach 2012-2014 oraz liczba uczestników rynku giełdowego na dzień 31 sierpnia 2014 r.

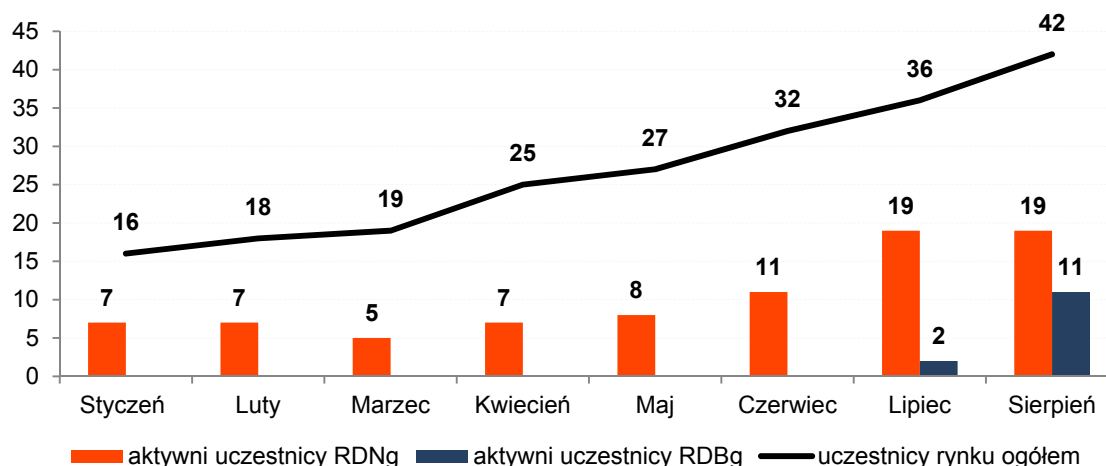
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TGE

Pomimo znacznego wzrostu liczby ZUP, w tym ZUP posiadających uprawnienia do obrotu gazem w ramach TGE, jedynie część podmiotów aktywnie uczestniczy w obrocie giełdowym (aktywny uczestnik rynku to podmiot, który zawarł w danym miesiącu przynajmniej jedną transakcję kupna lub sprzedaży na RDNg lub RDBg). Według stanu na dzień 31 sierpnia 2014 r., spośród 42 ZUP posiadających uprawnienia do prowadzenia obrotu na TGE:

- 19 podmiotów (jedynie 45%) aktywnie uczestniczyło w RDNg oraz
- 11 podmiotów (jedynie 26,2%) aktywnie uczestniczyło w RDBg.

Na wykresie poniżej zaprezentowano wzrost liczby uczestników rynku krótkoterminowego gazu w Polsce w poszczególnych miesiącach 2014 r., z wyszczególnieniem aktywnych uczestników rynków RDNg i RDBg.

Rysunek 4. Liczba uczestników obrotu na TGE oraz liczba aktywnych uczestników w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Źródło: TGE

Pierwotnie obrót na rynkach gazu prowadzonych przez TGE mógł być prowadzony jedynie za pośrednictwem domów maklerskich, które jako jedyne mogły pełnić funkcję uczestników rynku gazu na TGE. Dopiero nowelizacja ustawy Prawo energetyczne i niektórych innych ustaw, ogłoszona w Dzienniku Ustaw z dnia 27 sierpnia 2013 r. poz. 984, wprowadziła zmiany umożliwiające uzyskanie statusu członka giełdy przez gazowe przedsiębiorstwa energetyczne.

Wobec powyższego, obecnie uczestnicy rynków gazu prowadzonych na TGE mogą zawierać transakcje kupna / sprzedaży na rynku gazu ziemnego:

- **bezpośrednio** jako członkowie giełdy gazu lub
- **pośrednio** poprzez wybranego członka giełdy gazu (dom maklerski).

Na dzień 15 września 2014 r. jedynie 17 podmiotów dysponowało statusem członka TGE dopuszczonego do prowadzenia obrotu gazem. Zdecydowana większość członków giełdy gazu ma dostęp zarówno do RTTg oraz do rynków krótkoterminowych (RDNg oraz RDBg).

Poniższa tabela przedstawia listę członków giełdy gazu dopuszczonych do obrotu według stanu na dzień 15 września 2014 r.

Rysunek 5. Członkowie giełdy gazu dopuszczeni do obrotu w podziale na RTTg oraz RDNg i RDBg (stan na 15 września 2014 r.)

L.p.	Nazwa podmiotu	Status ZUP	RTTg	RDNg i RDBg
1	CEZ Towarowy Dom Maklerski Sp. z o.o.	X	TAK	TAK
2	Dom Maklerski BOŚ S.A.	X	TAK	TAK
3	ENEA Trading Sp. z o.o.	✓	TAK	-
4	Energia dla firm Sp. z o.o.	✓	TAK	TAK
5	Fortum Power and Heat Polska Sp.z o.o.	✓	TAK	TAK
6	Inter Energia S.A.	✓	TAK	TAK
7	NOBLE Securities S.A.	X	TAK	TAK
8	PAK -Volt S.A.	✓	TAK	TAK
9	PGE Dom Maklerski S.A.	X	TAK	TAK
10	PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.	✓	TAK	TAK
11	PGNiG S.A.	✓	TAK	TAK
12	PKP Energetyka S.A.	✓	TAK	TAK
13	POLENERGIA OBRÓT S.A.	✓	TAK	TAK
14	Re Alloys Sp. z o.o.	✓	TAK	TAK
15	RWE Polska S.A.	✓	TAK	TAK
16	TAURON Polska Energia S.A.	✓	TAK	TAK
17	Vattenfall Energy Trading GmbH	✓	TAK	TAK

Źródło: TGE

1.3. Płynność krótkoterminowego rynku gazu

Podstawowymi wyznacznikami płynności krótkoterminowego rynku gazu są:

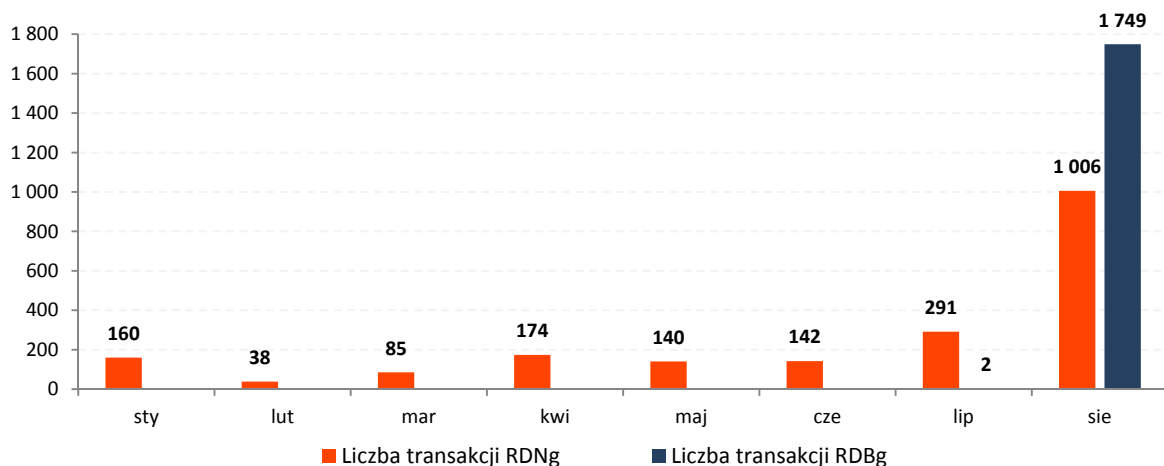
- Liczba przeprowadzonych transakcji giełdowych,
- Wolumen obrotu gazem,
- Wskaźnik płynności (*churn ratio*) oraz
- Wskaźnik płynności krótkoterminowej.

Od momentu uruchomienia giełdy gazu do lipca 2014 r. liczba transakcji krótkoterminowych realizowanych na TGE była bardzo niska (poniżej 300 transakcji miesięcznie). Dopiero począwszy od 1 sierpnia 2014 r., w wyniku wydzielenia z PGNiG S.A. spółki zajmującej się obrotem detalicznym - PGNiG Obrót Detaliczny Sp. z o.o. (dalej PGNiG OD), zaobserwować można znaczący wzrost liczby transakcji realizowanych na RDNg (ponad 1 000 transakcji zrealizowano w sierpniu 2014 r.).

Istotny wzrost liczby zawieranych transakcji widoczny jest również na RDBg (ponad 1 700 transakcji w sierpniu 2014 r.), jednak w związku z bardzo krótkim okresem funkcjonowania rynku wnioskowanie na bazie tych danych będzie obciążone istotnym błędem, a zatem nie powinno stanowić podstawy do wyciągnięcia wiążących wniosków.

Na wykresie poniżej przedstawiony został wzrost liczby transakcji zawartych na RDNg i RDBg w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Rysunek 6. Liczba zawartych transakcji na RDNg i RDBg w poszczególnych miesiącach 2014 r.

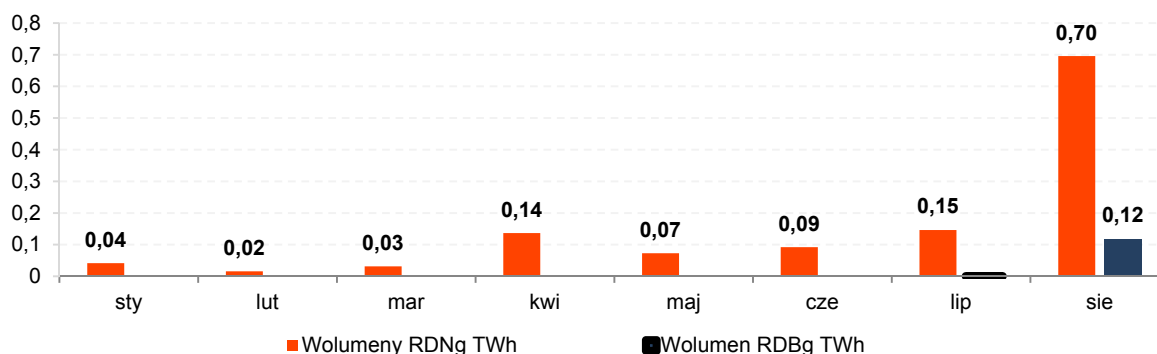

Źródło: TGE

Wraz ze wzrostem liczby zawieranych transakcji, nastąpił znaczący wzrost wolumenów obrotu na rynkach RDNg i RDBg. Tylko w sierpniu 2014 r. wolumen obrotu w ramach transakcji zawartych na RDNg osiągnął poziom 700 GWh i był wyższy niż skumulowany wolumen obrotu dla tego rynku w poprzednich siedmiu miesiącach. Jednocześnie widoczny jest bardzo szybki wzrost wolumenów obrotu na RDBg - w sierpniu 2014 r. wolumen obrotu rynku wyniósł 120 GWh.

Na kolejnej stronie przedstawiony został wzrost wolumenu obrotu gazem na RDNg oraz RDBg w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Rysunek 7. Wolumen zawartych transakcji na RDNg i RDBg w poszczególnych miesiącach 2014 r.

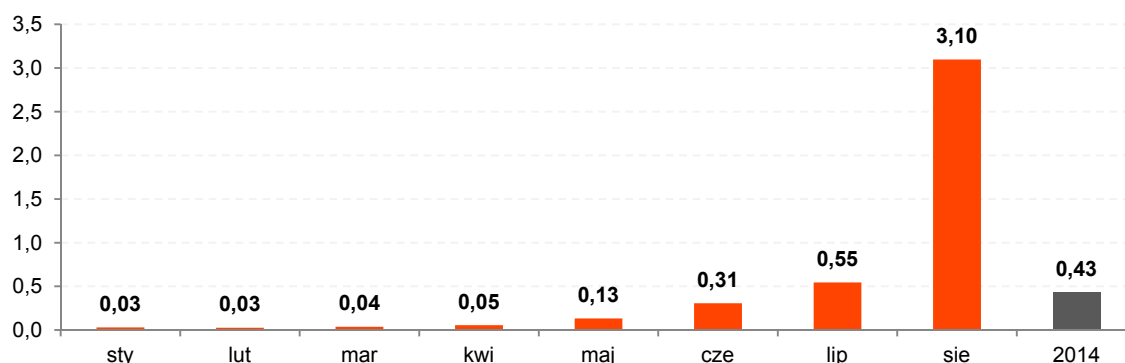
Źródło: TGE

Poziom płynności hurtowych rynków gazu oceniany jest także przy wykorzystaniu wskaźnika płynności (*churn ratio*). Wskaźnik ten jest kalkulowany jako iloraz wolumenu paliwa gazowego sprzedanego w transakcjach giełdowych i transakcjach na rynku OTC (*traded volumes*) oraz wolumenu paliwa gazowego fizycznie dostarczonego do punktów wyjścia z systemu przesyłowego (*gas demand*) w danym przedziale czasowym (zazwyczaj wskaźnik ten jest kalkulowany dla okresów rocznych).

Wskaźnik płynności jest syntetyczną miarą, obrazującą ile razy jednostka energii (gazu) była przedmiotem obrotu na rynku zanim nastąpiła jej rzeczywista dostawa do odbiorcy końcowego. Zgodnie z podejściem przyjętym przez ACER, rynek uznaje się za w pełni płynny, gdy wskaźnik płynności przekracza 8¹.

Na wykresie poniżej przedstawiony został poziom wskaźnika płynności dla rynku gazu w Polsce w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Rysunek 8. Poziom wskaźnika płynności dla rynku gazu w Polsce w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Źródło: TGE

¹ *Functioning wholesale gas markets – Objectives and criteria, ACER, May 2014*

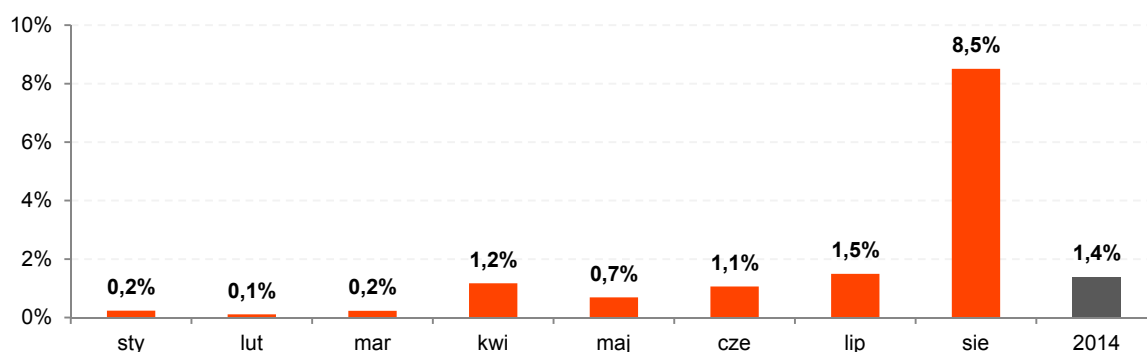
Poziom wskaźnika płynności dla rynku gazu ziemnego w Polsce istotnie wzrósł w ciągu 2014 r. z poziomu 0,03 w styczniu do 3,10 w sierpniu. Średnioroczna ważona wolumenem wartość wskaźnika płynności liczona dla pierwszych ośmiu miesięcy 2014 r. **wyniosła 0,43**, co świadczy o relatywnie niskim poziomie płynności rynku gazu ziemnego w Polsce.

Do oceny płynności krótkoterminowych rynków gazu wykorzystywany jest dodatkowo wskaźnik płynności krótkoterminowej. Wskaźnik ten jest kalkulowany jako iloraz wolumenu paliwa gazowego sprzedanego w transakcjach krótkoterminowych (*SPOT traded volumes*) pomnożony przez 100% oraz wolumenu paliwa gazowego fizycznie dostarczonego do punktów wyjścia z systemu przesyłowego (*gas demand*).

Wskaźnik płynności krótkoterminowej pokazuje jaka część gazu dostarczonego do odbiorców końcowych była przedmiotem obrotu na rynkach krótkoterminowych.

Na wykresie poniżej przedstawiony został poziom wskaźnika płynności krótkoterminowej dla krótkoterminowych rynków gazu prowadzonych przez TGE w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Rysunek 9. Poziom wskaźnika płynności krótkoterminowej dla rynku gazu w Polsce w poszczególnych miesiącach 2014 r.

Źródło: TGE

Poziom wskaźnika płynności krótkoterminowej dla rynku gazu ziemnego w Polsce istotnie wzrósł w ciągu 2014 r. z poziomu 0,2% w styczniu do 8,5% w sierpniu. Średnioroczna ważona wolumenem wartość wskaźnika liczona dla pierwszych ośmiu miesięcy 2014 r. **wyniosła 1,4%**, co świadczy o niskim poziomie płynności krótkoterminowego rynku gazu w Polsce.

Skokowy wzrost wartości wskaźników płynności (*churn ratio*) oraz płynności krótkoterminowej w sierpniu 2014 r. jest związany z rozpoczęciem działalności przez spółkę PGNiG OD poprzez jej wydzielenie z PGNiG S.A. Spółka w sierpniu 2014 r. zakontraktowała prawdopodobnie istotną część gazu na sezon zimowy 2014/2015.

W związku z powyższym, w najbliższych miesiącach można spodziewać się, że wartość wskaźników płynności spadnie w porównaniu do sierpnia 2014 r. Niemniej jednak, przy utrzymaniu się obecnego trendu, należy oczekiwać dalszego stopniowego wzrostu płynności krótkoterminowych rynków gazu na TGE w najbliższej przyszłości.

1.4. Ocena stanu rozwoju rynku hurtowego transakcji krótkoterminowych gazu

W ocenie GAZ-SYSTEM, biorąc pod uwagę następujące czynniki:

- **Ograniczone możliwości prowadzenia obrotu gazem:**
  - Na krótkoterminowych rynkach gazu na TGE obrót jest możliwy od godziny 8.00 do godziny 13.30 (5,5 godziny w ciągu doby).
  - Na najbardziej rozwiniętych europejskich hurtowych rynkach gazu (np. EEX, ICE-ENDEX) handel gazem prowadzony jest całą dobę z uwzględnieniem ewentualnych przerw technicznych.
- **Brak produktów lokalizowanych:**
  - Na krótkoterminowych rynkach gazu na TGE oferowane są standardowe produkty pozwalające jedynie na przeniesienie praw własności do gazu pomiędzy uczestnikami rynku.
  - Na najbardziej rozwiniętych europejskich hurtowych rynkach gazu (np. na ICE-ENDEX), dodatkowo oferowane są produkty lokalizowane.
- **Relatywnie mała liczba podmiotów aktywnych na rynku:**

W sierpniu 2014 r. jedynie 19 podmiotów aktywnie prowadziło obrót na krótkoterminowych rynkach gazu na TGE.
- **Relatywnie mała liczba członków giełdy dopuszczonych do rynków RDNg i RDBg:**
  - We wrześniu 2014 r. jedynie 16 członków giełdy było dopuszczonych do krótkoterminowych rynków gazu na TGE.
  - We wrześniu 2014 r. 71 podmiotów było dopuszczonych do obrotu na rynku OCM (rynek SPOT dla NBP na ICE-ENDEX).
- **Liczba transakcji:**
  - W sierpniu 2014 r. na krótkoterminowych rynkach gazu na TGE (łącznie na RDNg i RDBg) przeprowadzonych zostało około 2 750 transakcji.
  - W sierpniu 2014 r. na niemieckim rynku SPOT na platformie obrotu EEX przeprowadzonych zostało ponad 3 200 transakcji.
- **Niskie wolumeny obrotu:**
  - W sierpniu 2014 r. na krótkoterminowych rynkach gazu na TGE (łącznie na RDNg i RDBg) łączny wolumen obrotu wyniósł około 820 GWh.
  - W sierpniu 2014 r. na rynku OCM (rynek SPOT dla NBP na ICE-ENDEX) wolumen obrotu wyniósł 10 426 GWh.
- **Niski poziom wskaźnika płynności:**
  - W 2014 r. wskaźnik płynności polskiego rynku gazu wyniósł 0,43.
  - W 2014 r. wskaźnik płynności dla brytyjskiego rynku gazu wyniósł około 30, natomiast dla rynku holenderskiego około 25.
- **Niski poziom wskaźnika płynności krótkoterminowej:**
  - W 2014 r. wskaźnik płynności krótkoterminowej dla krótkoterminowych rynków gazu prowadzonych przez TGE wyniósł 1,4%,

- W 2014 r. wskaźnik płynności krótkoterminowej dla brytyjskiego rynku gazu wyniósł około 30%, natomiast dla rynku holenderskiego około 7%,

hurtowy rynek transakcji krótkoterminowych gazu ziemnego w Polsce, należy uznać za znajdujący się na **początkowym etapie rozwoju**.

Przeprowadzone analizy wskazują równocześnie, iż poziom płynności rynku hurtowego gazu w Polsce wzrósł znacząco w ostatnich miesiącach 2014 r. Wzrost płynności jest związany z faktem wydzielenia ze struktur PGNiG S.A. spółki obrotu detalicznego (PGNiG OD).

W ocenie GAZ-SYSTEM, **płynność rynku krótkoterminowego**, w szczególności w kontekście wyraźnego trendu wzrostowego, **powinna być w pełni wystarczająca do bilansowania handlowego ZUP począwszy od 1 października 2015 r.** (tj. od dnia rozpoczęcia stosowania zasad wynikających z Rozporządzenia). Ponadto bilansowanie portfeli ZUP z wykorzystaniem narzędzi oferowanych przez TGE będzie pozytywnie wpływać na rozwój rynku krótkoterminowego, poprzez zwiększenie jego płynności. Dodatkowo takie rozwiązanie zmniejszy zainteresowanie ZUP bilansowaniem się poprzez transakcje z GAZ-SYSTEM. Przyjęty mechanizm prowadzi do wdrożenia celów Rozporządzenia.

Jednocześnie, z perspektywy zaspokojenia potrzeb Operatora Systemu Przesyłowego wynikających z obowiązku bilansowania fizycznego systemu, **rynek krótkoterminowy gazu prowadzony w ramach TGE**, wymaga dodatkowych modyfikacji, w szczególności dotyczy to:

- **wprowadzenia do obrotu produktów lokalizowanych.**

Strategia GAZ-SYSTEM zakłada, że obrót gazem na rynkach RDNg oraz RDBg będzie jednym z podstawowych środków wykorzystywanych przez GAZ-SYSTEM do prowadzenia bilansowania fizycznego systemu. Ze względu jednak na specyfikę funkcjonowania systemu przesyłowego oraz konieczność zapewnienia wysokiego stopnia bezpieczeństwa energetycznego, konieczne będzie stosowanie środków uzupełniających w celu zapewnienia pełnego zakresu narzędzi niezbędnych do bilansowania systemu.

2. Środki tymczasowe planowane do zastosowania

W niniejszym rozdziale zaprezentowany został katalog środków tymczasowych dopuszczonych do zastosowania przez Rozporządzenie oraz środki wybrane do zastosowania przez GAZ-SYSTEM wraz z uzasadnieniem ich stosowania. Dodatkowo przedstawiono ocenę wpływu planowanych do wdrożenia środków tymczasowych na płynność rynku hurtowej transakcji krótkoterminowych gazu wysokometanowego w Polsce.

2.1. Katalog dopuszczalnych środków tymczasowych

Zgodnie z zapisami Rozporządzenia w przypadku braku dostatecznej płynności hurtowego rynku gazu ziemnego dla transakcji krótkoterminowych, Operator Systemu Przesyłowego ma możliwość wdrożenia środków tymczasowych. Środki tymczasowe są to dopuszczalne, przejściowe odstępstwa od zasad bilansowania sieci przesyłowej zdefiniowanych w Rozporządzeniu.

Zgodnie z katalogiem przedstawionym w Rozporządzeniu (art. 47 - 50) operator może wnioskować o wdrożenie następujących środków tymczasowych:

- **Platforma rynku bilansującego (art. 47 Rozporządzenia):**
  - W myśl Rozporządzenia, Operator Systemu Przesyłowego powinien docelowo móc zapewnić integralną pracę systemu przy wykorzystaniu dostępnych i wystarczająco płynnych platform obrotu krótkoterminowymi kontraktami na zakup / sprzedaż paliwa gazowego.
  - Środek tymczasowy - W przypadku, gdy płynność dostępnych platform obrotu jest niewystarczająca dla prowadzenia przez Operatora Systemu Przesyłowego bezpiecznych działań bilansujących, operator ma możliwość wykorzystania własnej platformy rynku bilansującego, w ramach której zawierane będą transakcje sprzedaży / kupna paliw gazowych wyłącznie w celu bilansowania fizycznego systemu przesyłowego.
- **Tymczasowa opłata za niezbilansowanie (art. 49 Rozporządzenia):**
  - W myśl Rozporządzenia, opłaty za niezbilansowanie powinny być wyznaczane w oparciu o system cen krańcowych (art. 22 Rozporządzenia), w którym cena kupna oraz cena sprzedaży są kalkulowane na bazie danych transakcyjnych z wybranych platform obrotu. Dane transakcyjne niezbędne do kalkulacji opłat za niezbilansowanie dla danego dnia to krańcowa cena kupna, w transakcjach których stroną był OSP, krańcowa cena sprzedaży, w transakcjach których stroną był OSP oraz średnioważona cena rynkowa odpowiednio pomniejszona lub powiększona o niewielką korektę.
  - Środek tymczasowy - W przypadku, gdy brak jest wystarczającej płynności na rynku krótkoterminowym, Operator Systemu Przesyłowego ma możliwość ustalania wysokości cen do rozliczeń za niezbilansowanie w inny sposób. Tymczasowa opłata za niezbilansowania wyznaczana może być wtedy na podstawie ceny administrowanej, wskaźnika zastępującego cenę rynkową lub ceny ustalonej w oparciu o transakcje zawarte poprzez platformę rynku bilansującego.
- **Tolerancja (art. 50 Rozporządzenia):**
  - W myśl Rozporządzenia, Użytkownicy Systemu powinni uiszczać opłatę za niezbilansowanie za każdym razem, gdy ich saldo wolumenu paliwa gazowego zatłoczonego do oraz odebranego z systemu jest różne od zera.
  - Środek tymczasowy - Operator Systemu Przesyłowego może wprowadzić tzw. poziom tolerancji, czyli określić dopuszczalny poziom niezbilansowania, w ramach którego rozliczenie

za niezbilansowanie powinno odbywać się po średnioważonej cenie rynkowej gazu. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia, wprowadzenie tolerancji musi mieć charakter tymczasowy i nie powinno mieć negatywnego wpływu na rozwój rynku krótkoterminowego.

Zgodnie z art. 45 Rozporządzenia, ewentualne zastosowanie środków tymczasowych jest możliwe jedynie w przypadku braku dostatecznej płynności hurtowych rynków gazu dla transakcji krótkoterminowych. Dodatkowo, skala zastosowania środków tymczasowych powinna uwzględniać konieczność wzrostu płynności na hurtowych rynkach gazu, w szczególności w części dotyczącej rynku transakcji krótkoterminowych.

Na podstawie analiz przeprowadzonych przez GAZ-SYSTEM płynność hurtowego rynku gazu w Polsce wciąż należy za niską (patrz rozdział 1). Jednocześnie przeprowadzone analizy wskazują, iż w 2014 r., w porównaniu do roku poprzedniego, zaobserwowany został znaczący wzrost poziomu płynności na rynku hurtowym. W celu utrzymania i dodatkowej stymulacji płynności na rynku hurtowym, zasadne jest zastosowanie jedynie wybranych środków przejściowych. Zastosowanie pełnego katalogu dostępnych środków tymczasowych wydłużyłoby ścieżkę dojścia do uzyskania oczekiwanego poziomu płynności krajowego rynku gazu.

W kolejnych podrozdziałach niniejszego dokumentu przedstawione zostały rozwiązania proponowane do wdrożenia przez GAZ-SYSTEM w odniesieniu do poszczególnych środków tymczasowych.

2.2. Platforma rynku bilansującego

MODEL DOCELOWY

W myśl Rozporządzenia, Użytkownicy Systemu mają obowiązek bilansować swoje portfele, tak aby ograniczyć do minimum konieczność podejmowania przez Operatorów Systemów Przesyłowych działań bilansujących. Działania bilansujące powinny być prowadzone przez Użytkowników Systemu w oparciu o dostępne platformy obrotu paliwami gazowymi przy wykorzystaniu standardowych produktów krótkoterminowych. Użytkownicy Systemu, w celu optymalizacji wysokości opłat za niezbilansowanie, powinni dokonywać we własnym zakresie transakcji kupna / sprzedaży, gdzie stroną inicjującą transakcję będą Użytkownicy Systemu dążący do zbilansowania swojej pozycji rynkowej.

Podobnie Operator Systemu Przesyłowego, w ramach realizacji obowiązków związanych z bilansowaniem fizycznym systemu przesyłowego, powinien zawierać transakcje zakupu / sprzedaży gazu na potrzeby bilansowania przy wykorzystaniu platform obrotu.

Powyższe rozwiązanie ma na celu zwiększenie zaangażowania Użytkowników Systemu w obrót standardowymi kontraktami krótkoterminowymi na platformach obrotu, co w konsekwencji powinno przyczynić się do wzrostu płynności tych platform, a tym samym wzmocnić rozwój konkurencji na rynku gazu.

DEFINICJA I CEL FUNKCJONOWANIA

Zgodnie z Rozporządzeniem, jeżeli płynność krótkoterminowych platform obrotu jest niewystarczająca do prowadzenia bezpiecznych działań bilansujących, Operator Systemu Przesyłowego ma możliwość prowadzenia platformy rynku bilansującego. Platforma rynku bilansującego, zgodnie z art. 3 Rozporządzenia, oznacza platformę elektroniczną, na której uczestnicy obrotu mogą składać i przyjmować oferty kupna oraz sprzedaży, przy czym Operator Systemu Przesyłowego jest uczestnikiem obrotu w odniesieniu do wszystkich tych transakcji.

Celem funkcjonowania platformy rynku bilansującego, w myśl zapisów Rozporządzenia, jest

zapewnienie operatorowi możliwości zarządzania ograniczeniami systemowymi oraz bilansowania systemu przesyłowego, w przypadku gdy płynność rynków krótkoterminowych jest niewystarczająca.

MOŻLIWOŚĆ WPROWADZENIA

Zważywszy na poziom płynności krótkoterminowego rynku gazu w Polsce (patrz rozdział 1), dostępne aktualnie standardowe produkty krótkoterminowe nie dają pełnej możliwości efektywnego prowadzenia działań bilansujących przez Operatora Systemu Przesyłowego. Zastosowanie docelowego modelu bilansowania począwszy od dnia 1 października 2015 r. wpłynęłoby negatywnie na możliwości operatora w zakresie utrzymania systemu przesyłowego w granicach limitów bezpieczeństwa. W obecnych warunkach rynkowych, niezbędne jest zapewnienie GAZ-SYSTEM możliwości skorzystania z dodatkowych narzędzi zapewniających dostęp do gazu na potrzeby bilansowania fizycznego systemu przesyłowego.

Standardowe produkty krótkoterminowe, dostępne obecnie na TGE, nie odpowiadają w pełni potrzebom GAZ-SYSTEM związanym z bilansowaniem. W systemie przesyłowym GAZ-SYSTEM funkcjonują obszary, których bilansowanie fizyczne jest utrudnione ze względu na istotne ograniczenie systemowe. Produkty standardowe oferowane na TGE pozwalają jedynie na przeniesienie praw własności do gazu pomiędzy uczestnikami rynku, natomiast Operator Systemu Przesyłowego wymaga dodatkowo tzw. produktów lokalizowanych, a więc takich gdzie strona transakcji zobowiązuje się do dostarczenia / odebrania określonej ilości gazu w fizycznym punkcie wejścia do lub punkcie wyjścia z systemu przesyłowego.

W konsekwencji, biorąc pod uwagę przesłanki zdefiniowane w art. 47 Rozporządzenia, tj.:

- brak dostatecznej płynności hurtowego rynku gazu dla transakcji krótkoterminowych oraz
- brak możliwości zawarcia na platformie obrotu transakcji, których przedmiotem byłyby produkty lokalizowane,

GAZ-SYSTEM **planuje wykorzystywać platformę rynku bilansującego** jako środek tymczasowy, dopuszczony do stosowania zapisami Rozporządzenia.

OPIS PLATFORMY RYNKU BILANSUJĄCEGO

Prowadzony obecnie przez GAZ-SYSTEM Rynek Usług Bilansujących (dalej: RUB) odpowiada definicji platformy rynku bilansującego (w myśl przepisów Rozporządzenia).

RUB jest to rynek ofert na realizację usług systemowych (w zakresie dotyczącym gazu wysokometanowego) składanych przez uczestników RUB do podmiotu prowadzącego rynek, czyli do GAZ-SYSTEM. Uczestnikiem RUB może zostać zleceniodawca usług przesyłowych (ZUP), posiadający koncesję na obrót paliwem gazowym, który zawarł z GAZ-SYSTEM *Umowę o udział w rynku usług bilansujących*.

GAZ-SYSTEM poprzez RUB, może złożyć zapotrzebowanie na następujące usługi systemowe:

- dostawa paliwa gazowego w wirtualnym punkcie wyjścia;
- pobór paliwa gazowego w wirtualnym punkcie wejścia;
- dostawa paliwa gazowego w fizycznym punkcie wejścia (produkt lokalizowany);
- pobór paliwa gazowego w fizycznym punkcie wyjścia (produkt lokalizowany);
- zmniejszenie dostawy paliwa gazowego w punkcie wejścia (produkt lokalizowany).

Zapotrzebowanie dotyczące realizacji ww. usług GAZ-SYSTEM zgłasza poprzez swoją stronę

internetową (www.gaz-system.pl/strefa-klienta/system-przesylowy/rynek-uslug-bilansujacych/).

W odpowiedzi na złożone zapytania lub niezależnie od nich uczestnicy mają możliwość składania ofert do godziny 20.00 doby poprzedzającej (n-1) dobę gazową (n), której dotyczy zapytanie. W przypadku przyjęcia przez GAZ-SYSTEM oferty, operator informuje o tym fakcie wybranego uczestnika. Uczestnik w ciągu godziny od przyjęcia jego oferty jest zobowiązany złożyć nominację lub renominację odpowiadającą przyjętej przez GAZ-SYSTEM ofercie w zakresie ilości, czasu i miejsca realizacji oferty.

Usługę systemową uważa się za zrealizowaną, jeżeli alokacja ilości paliwa gazowego odpowiada zatwierdzonej przez GAZ-SYSTEM nominacji lub renominacji. Po zakończeniu miesiąca gazowego GAZ-SYSTEM ustala stan zobowiązań i należności dla każdego uczestnika rynku, a następnie dokonuje rozliczenia zrealizowanych usług systemowych.

Szczegółowe zasady funkcjonowania RUB zostały opisane w rozdziale 18 Instrukcji Ruchu i Eksploatacji Sieci Przesyłowej (dalej: IRiESP).

W kontekście przepisów Rozporządzenia, intencją GAZ-SYSTEM **jest utrzymanie RUB**, jako platformy rynku bilansującego.

2.3. Tymczasowa opłata za niezbilansowanie

MODEL DOCELOWY

W myśl Rozporządzenia opłata za niezbilansowanie powinna być kalkulowana jako iloczyn niezbilansowania dobowego danego Użytkownika Systemu oraz ceny obowiązującej dla danej doby gazowej.

Mechanizm wyznaczania poziomu cen powinien być oparty o system cen krańcowych. Wytyczne w stosunku do systemu cen krańcowych określa art. 22 Rozporządzenia, zgodnie z którym operator dla każdej doby gazowej wyznacza:

- **Krańcową cenę sprzedaży** (dalej: KCS) - stosowaną w przypadku, gdy ilość niezbilansowania dobowego jest dodatnia (tzn. gdy podczas danej doby gazowej ilości dostarczone przez Użytkownika Systemu przewyższają ilości przez niego odebrane) oraz
- **Krańcową cenę kupna** (dalej: KCK) - stosowaną w przypadku, gdy ilość niezbilansowania dobowego jest ujemna (tzn. gdy podczas danej doby gazowej ilości odbierane przez Użytkownika Systemu przewyższają ilości przez niego dostarczane).

KCS oraz KCK są kalkulowane na bazie danych transakcyjnych z wybranych platform obrotu, które zostały wskazane przez Operatora Systemu Przesyłowego oraz zatwierdzone przez odpowiedni organ regulacyjny.

Krańcowa cena sprzedaży jest wyznaczana jako **niższa** spośród następujących zmiennych:

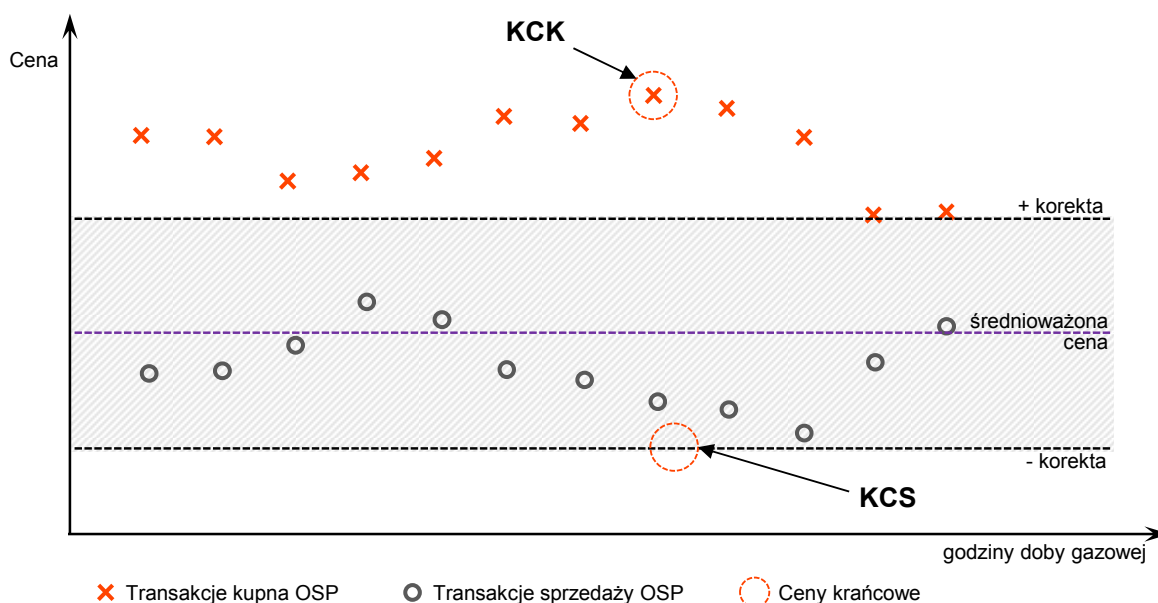
- **Najniższa** cena odnotowana w transakcjach sprzedaży produktów przenoszących prawo własności, w których uczestniczył Operator Systemu Przesyłowego w odniesieniu do danej doby gazowej n;
- Średnioważona cena gazu w odniesieniu do doby gazowej n, **pomniejszona** o korektę.

Natomiast, krańcowa cena kupna jest wyznaczana jako **wyższa** spośród następujących zmiennych:

- **Najwyższa** cena odnotowana w transakcjach zakupu produktów przenoszących prawo własności, w których uczestniczył operator systemu przesyłowego w odniesieniu do doby gazowej n;
- Średnioważona cena gazu w odniesieniu do doby gazowej n, **powiększona** o korektę.

Poniżej przedstawiony został poglądowy rysunek, na którym zaprezentowano mechanizm wyznaczania cen krańcowych zgodny z modelem docelowym. W przedstawionej sytuacji, krańcowa cena sprzedaży ustalona została na poziomie średnioważonej ceny gazu pomniejszonej o korektę, natomiast krańcowa cena kupna na poziomie najwyższej ceny odnotowanej w transakcjach zakupu, w których uczestniczył Operator Systemu Przesyłowego.

Rysunek 10. Mechanizm wyznaczania cen krańcowych zgodny modelem docelowym Rozporządzenia

Źródło: Opracowanie własne

DEFINICJA I CEL FUNKCJONOWANIA

Zgodnie z Rozporządzeniem, jeżeli płynność rynku krótkoterminowego jest niewystarczająca dla uczestników rynku, operator ma możliwość ustalić wysokość cen do rozliczeń opłat za niezbilansowanie, inny niż poziom cen wyznaczany według systemu cen krańcowych. W takim przypadku operator może wykorzystywać tymczasową opłatę za niezbilansowanie.

Tymczasowa opłata za niezbilansowanie, zgodnie z art. 49 Rozporządzenia, jest opłatą kalkulowaną w oparciu o indywidualnie ustalony poziom ceny za niezbilansowanie. Wdrożenie tymczasowej opłaty za niezbilansowanie przejściowo zwalnia Operatora Systemu Przesyłowego z obowiązku stosowania cen krańcowych (art. 22 Rozporządzenia). Poziom cen stosowany przy tymczasowej opłacie za niezbilansowanie może być ustalany na podstawie:

- ceny administrowanej,
- wskaźnika zastępującego cenę rynkową lub
- transakcji zawieranych na platformie rynku bilansującego.

W myśl Rozporządzenia, celem funkcjonowania tymczasowej opłaty za niezbilansowanie jest ustalenie poziomu ceny za niezbilansowanie motywującego Użytkowników Systemu do prowadzenia działań bilansujących poprzez krótkoterminowe rynki hurtowe paliwa gazowego.

MOŻLIWOŚĆ WPROWADZENIA

W ocenie GAZ-SYSTEM, obecna płynność rynku krótkoterminowego powinna być w pełni wystarczająca dla zapewnienia uczestnikom rynku możliwości bilansowania handlowego. Dodatkowo, zastosowanie docelowego modelu wyznaczania opłat za niezbilansowanie przyczyni się do dalszego wzrostu płynności hurtowego rynku gazu w Polsce. Transparentny mechanizm wyznaczania cen krańcowych spowoduje wzrost zainteresowania uczestników rynku zawieraniem transakcji na krajowej platformie obrotu gazem.

W związku z powyższym GAZ-SYSTEM **nie planuje stosować tymczasowej opłaty za niezbilansowanie** jako środka tymczasowego.

2.4. Tolerancja

W myśl Rozporządzenia, docelowo Użytkownicy Systemu powinni uiszczać opłatę za niezbilansowanie za każdym razem, gdy saldo wolumenu paliwa gazowego zatłoczonego do i odebranego z systemu przesyłowego jest różne od zera. Rozporządzenie nie przewiduje stosowania tolerancji, w ramach której rozliczanie za niezbilansowania odbywać się będzie po średnioważonej cenie pozyskania gazu.

W ocenie GAZ-SYSTEM, wprowadzenie tolerancji spowoduje spadek motywacji Użytkowników Systemu do prowadzenia działań bilansujących. Spadek motywacji Użytkowników Systemu do bilansowania wpłynie negatywnie na płynność oraz potencjał rozwoju krótkoterminowego rynku gazu ziemnego w Polsce.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę dostateczny poziom płynności z perspektywy bilansowania handlowego poszczególnych Użytkowników Systemu, GAZ-SYSTEM **nie planuje wdrożenia tolerancji** jako środka tymczasowego.

2.5. Ocena wpływu środków tymczasowych na płynność rynku hurtowego transakcji krótkoterminowych gazu w Polsce

Zgodnie z Rozporządzeniem, w modelu docelowym Użytkownicy Systemu oraz Operator Systemu Przesyłowego, powinni prowadzić działania bilansujące poprzez zawieranie transakcji kupna i sprzedaży paliwa gazowego na dostępnych platformach obrotu gazem.

Jednocześnie z uwagi na potrzebę zagwarantowania bezpieczeństwa bilansowania fizycznego sieci przez Operatora Systemu Przesyłowego, niezbędne jest wdrożenie narzędzi (środków tymczasowych) mogących zapewnić płynność bilansowania fizycznego dla GAZ-SYSTEM w przypadku wystąpienia sytuacji nadzwyczajnych.

W związku z powyższym GAZ-SYSTEM:

- **planuje utrzymanie RUB jako platformy rynku bilansującego;**
- **nie planuje wprowadzenia tymczasowej opłaty za niezbilansowanie;**
- **nie planuje wprowadzenia tolerancji.**

Od czasu rozpoczęcia obrotu na giełdzie gazu w Polsce, Operator Systemu Przesyłowego jest podmiotem aktywnie uczestniczącym w obrocie na krótkoterminowych rynkach gazu. Wprowadzenie rozwiązania docelowego wynikającego z Rozporządzenia spowoduje dalszy wzrost aktywności GAZ-SYSTEM i innych uczestników rynku, a co za tym idzie pozytywnie wpłynie na poziom płynności rynków krótkoterminowych gazu.

W ocenie GAZ-SYSTEM, utrzymanie RUB **zwiększy bezpieczeństwo bilansowania systemu przesyłowego.**

3. Działania mające na celu wycofanie środków tymczasowych

W niniejszym rozdziale przedstawiona została propozycja kryteriów wycofania przez GAZ-SYSTEM środków tymczasowych oraz proponowane działania, których realizacja, w ocenie Operatora Systemu Przesyłowego, jest konieczna dla wycofania tychże środków.

3.1. Kryteria warunkujące wycofanie środków tymczasowych

Biorąc pod uwagę stan rozwoju rynku krótkoterminowego gazu ziemnego w Polsce, a także perspektywy jego rozwoju w najbliższym okresie, GAZ-SYSTEM wnioskuje o zastosowanie wyłącznie jednego z dopuszczalnych środków tymczasowych - platformy rynku bilansującego.

GAZ-SYSTEM planuje utrzymanie RUB, jako dodatkowego narzędzia służącego pozyskaniu gazu na potrzeby bilansowania fizycznego systemu przesyłowego (patrz podrozdział 2.2). RUB zostanie wycofany z użycia niezwłocznie po osiągnięciu:

- poziomu płynności obrotu na giełdzie gazu wymaganego do celów bezpiecznego bilansowania sieci przez GAZ-SYSTEM,
- większej dostępności rynków krótkoterminowych w ciągu doby oraz
- pełnej dostępności produktów, wymaganych przez GAZ-SYSTEM, do celów bilansowania fizycznego systemu.

W związku z powyższym, do oceny możliwości wycofania środka tymczasowego zastosowane będą następujące kryteria:

- Poziom płynności rynku;
- Dostępność produktów krótkoterminowych;
- Relewantność produktów oferowanych na rynku do potrzeb GAZ-SYSTEM.

W dalszej części podrozdziału opisane zostało każde z zaproponowanych powyżej kryteriów rozwoju rynku. Przedstawiony opis uwzględnia w szczególności pożądany stan docelowy, mający stanowić podstawę do uznania kryterium za spełnione.

Wycofanie środka tymczasowego będzie możliwe przy **jednoczesnym spełnieniu wszystkich trzech ww. kryteriów rozwoju rynku**.

POZIOM PŁYNNOŚCI RYNKU

Poziom płynności hurtowych rynków gazu (patrz rozdział 1.3) jest opisywany przy wykorzystaniu:

- wskaźnika płynności (*churn ratio*) do oceny płynności **całego rynku hurtowego** oraz
- wskaźnika płynności krótkoterminowej do oceny płynności **rynków krótkoterminowych**.

Według kryteriów ACER rynek hurtowy uznaje się za w pełni płynny, gdy wskaźnik płynności osiąga wartość powyżej 8². Obecnie w UE za rynki w pełni płynne uznaje się rynki hurtowe gazu w Wielkiej

---

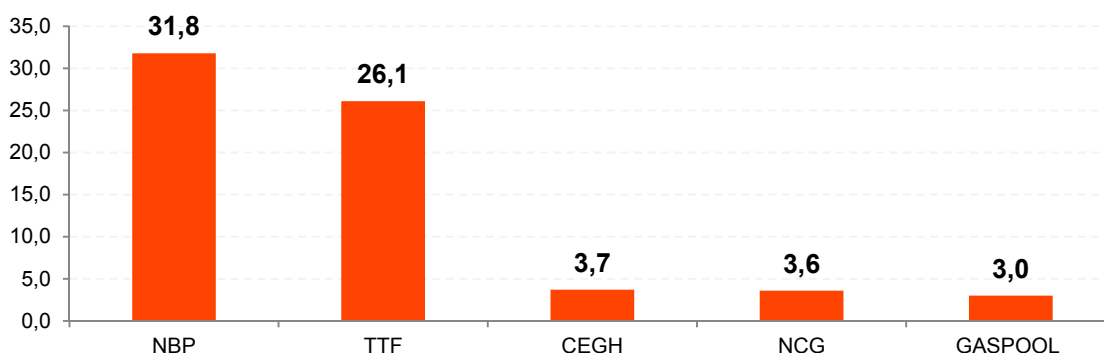
² *Functioning wholesale gas markets - Objectives and criteria, ACER, May 2014*

Brytanii (NBP) oraz Holandii (TTF), dla których wskaźnik płynności liczony dla sierpnia 2013 r. wynosił odpowiednio 31,8 oraz 26,1. Wartość pozostałych rynków gazu w Europie waha się w okolicach 3,0-4,0.

W Polsce średnioroczna wartość wskaźnika płynności liczona dla pierwszych ośmiu miesięcy 2014 r. **wyniosła 0,43**, co świadczy o relatywnie niskim poziomie płynności hurtowego rynku gazu ziemnego.

Poniżej przedstawione zostały wartości wskaźnika płynności dla wybranych rynków hurtowych w UE.

Rysunek 11. Wskaźnik płynności dla wybranych rynków gazu w Europie, liczony dla sierpnia 2013 r.

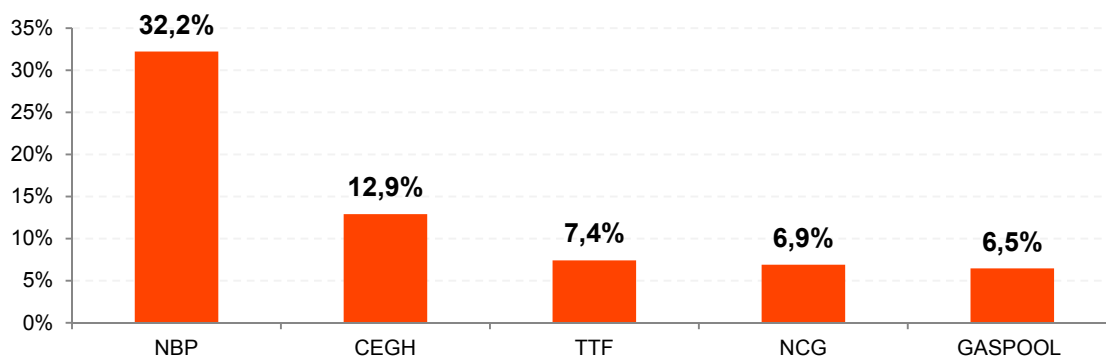

Źródło: Centre for Research on Energy and Environmental Economics and Policy, *Balancing Systems and Flexibility Tools in European Gas Markets*, Milan, February 2014 r.

Krótkoterminowy rynek gazu uznaje się za płynny, gdy wartość wskaźnika płynności krótkoterminowej osiąga poziom co najmniej 6%.

W Polsce średnioroczna wartość wskaźnika płynności krótkoterminowej liczona dla pierwszych ośmiu miesięcy 2014 r. **wyniosła 1,4%**, co świadczy o niskim poziomie płynności krótkoterminowego rynku gazu prowadzonego przez TGE.

Rysunek 12. Wskaźnik płynności krótkoterminowej dla wybranych rynków gazu w Europie, liczony dla sierpnia 2013 r.

Źródło: Dane z poszczególnych hubów giełdowych oraz Centre for Research on Energy and Environmental Economics and Policy, *Balancing Systems and Flexibility Tools in European Gas Markets*, Milan, February 2014 r.

W związku z powyższym, za kryteria warunkujące możliwość wycofania platformy rynku bilansującego GAZ-SYSTEM proponuje przyjąć osiągnięcie:

- **rocznej wartości wskaźnika płynności na poziomie co najmniej 8,0** oraz
- **rocznej wartości wskaźnika płynności krótkoterminowej na poziomie co najmniej 6%.**

DOSTĘPNOŚĆ PRODUKTÓW

Najbardziej płynne krótkoterminowe rynki gazowe w UE pozwalają na prowadzenie handlu produktami krótkoterminowymi przez prawie 22 godziny 7 dni w tygodniu (ok. 2 godziny trwa zwykle przerwa techniczna). Brak znaczących przestojów w handlu gazem umożliwia Użytkownikom Systemu oraz Operatorom Systemu Przesyłowego płynne bilansowanie przez całą dobę gazową.

Na krótkoterminowych rynkach hurtowych gazu w Polsce handel jest prowadzony:

- dla RDNg każdego dnia od godz. 9:00 do godz. 13:00;
- dla RDBg każdego dnia od godz. 8:00 do godz. 13:30.

W związku z powyższym, za kryterium warunkujące możliwość wycofania platformy rynku bilansującego, GAZ-SYSTEM proponuje przyjąć **zwiększenie możliwości prowadzenia obrotu na rynkach krótkoterminowych (RDNg i RDBg) do 22 godzin, przez 7 dni w tygodniu.**

RELEWANTNOŚĆ PRODUKTÓW

Na europejskich krótkoterminowych rynkach hurtowych gazu wyróżnić można następujące trzy główne typy produktów standardowych:

- **Produkty przenoszące prawa własności**

Produkty umożliwiające przeniesienie na nabywcę praw własności sprzedawcy do zdefiniowanego wolumenu paliwa gazowego po uzgodnionej cenie.

- **Produkty lokalizowane**

Produkty umożliwiające przeniesienie praw własności do danego wolumenu gazu, wskazujące jednocześnie punkty wejścia do lub punkty wyjścia z systemu przesyłowego, w których paliwo gazowe ma zostać odebrane / zatłoczone.

- **Produkty na określony okres**

Produkty umożliwiające przeniesienie praw własności do danego wolumenu gazu, które wskazują dodatkowo godzinowy wolumen odbioru lub zatłaczania gazu, przy czym wolumen ten może być różny w poszczególnych godzinach doby gazowej.

Obecnie, na krótkoterminowym rynku gazu w Polsce, oferowane są jedynie produkty przenoszące prawa własności. W sytuacjach nadzwyczajnych, takie produkty mogą być niewystarczające dla potrzeb GAZ-SYSTEM związanych z bilansowaniem.

W związku z charakterystyką techniczną systemu, GAZ-SYSTEM potrzebuje, co najmniej produktów wskazujących dodatkowo lokalizację fizyczną punktu wejścia do lub punktu wyjścia z systemu przesyłowego. Obecnie produkty lokalizowane oferowane są za pośrednictwem RUB prowadzonego przez operatora.

W związku z powyższym, jako kryterium warunkujące możliwość wycofania platformy rynku bilansującego GAZ-SYSTEM chce przyjąć **wprowadzenie do obrotu na TGE produktów lokalizowanych**.

3.2. Działania planowane do podjęcia mające na celu wycofanie środków tymczasowych

W ocenie GAZ-SYSTEM, w celu stworzenia warunków pozwalających na wycofanie środka tymczasowego jakim jest platforma rynku bilansującego, konieczne jest podjęcie następujących działań:

1. Rozbudowa połączeń przesyłowych - interkonektorów;
2. Rozwój krajowej infrastruktury gazowej;
3. Zwolnienie podmiotów składających oferty na RUB ze stosowania taryfy na paliwa gazowe;
4. Zwiększenie czasowej dostępności prowadzenia handlu krótkoterminowego gazem na TGE;
5. Wprowadzenie produktów lokalizowanych.

1. Rozbudowa połączeń przesyłowych - interkonektorów

Obecnie głównym źródłem dostaw paliwa gazowego dla Polski jest kierunek wschodni. Większa integracja polskiej sieci przesyłowej z siecią europejską, zwiększy możliwości zakupu paliwa gazowego na rynkach zachodnich. Wynikająca z tego dywersyfikacja dostaw gazu wpłynie na wzrost bezpieczeństwa systemu gazowego oraz wzrost płynności polskiego rynku hurtowego gazu. W związku z powyższym w celu dywersyfikacji źródeł dostaw gazu dla Polski, GAZ-SYSTEM planuje budowę / rozbudowę połączeń (interkonektorów) pomiędzy polskim systemem przesyłowym oraz systemami przesyłowymi wybranych państw europejskich (Czech, Słowacji oraz Litwy).

Zgodnie z obecnym planem rozwoju polskiego systemu przesyłowego, GAZ-SYSTEM planuje:

- **rozbudowę do końca 2018 r. połączenia Polska-Czechy** - w kierunku polskim ma być możliwy przesył do 6,5 mld m³ gazu ziemnego rocznie (z możliwością rozbudowy do poziomu 10,0 mld m³), natomiast w kierunku czeskim do 5 mld m³ rocznie;
- **rozbudowę do końca 2019 połączenia Polska-Słowacja** - w kierunku polskim ma być możliwy przesył do 5,7 mld m³ gazu ziemnego rocznie (z możliwością rozbudowy do poziomu 9,5 mld m³), natomiast w kierunku słowackim do 4,5 mld m³ rocznie;
- **budowę do końca 2019 połączenia Polska-Litwa** - w kierunku polskim ma być możliwy przesył do 1 mld m³ rocznie, natomiast w kierunku litewskim do 2,4 mld m³ gazu ziemnego rocznie (z możliwością rozbudowy do poziomu 4,1 mld m³).

Do czasu ukończenia realizacji ww. projektów, w celu zwiększenia bezpieczeństwa systemu poprzez zapewnienie GAZ-SYSTEM możliwości bilansowania fizycznego na platformie rynku bilansującego, operator planuje utrzymać **RUB jako środek tymczasowy**.

2. Rozwój krajowej infrastruktury gazowej

Zgodnie z pkt. 14.4 IRIESP GAZ-SYSTEM nie ma możliwości bilansowania fizycznego obszarów systemu przesyłowego obejmujących strefy zasilane z punktów Tietierowka, Branice oraz Gubin. W celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa systemu w ww. strefach, Operator Systemu Przesyłowego stworzył RUB, umożliwiając tym samym handel produktami lokalizowanymi.

Do czasu ukończenia działań mających na celu stworzenie odpowiednich połączeń systemowych ze strefami zasilanymi z punktów Tietierowka, Branice oraz Gubin, GAZ-SYSTEM planuje **utrzymanie RUB, jako środka tymczasowego**.

3. Zwolnienie podmiotów składających oferty na RUB ze stosowania taryfy na paliwa gazowe

Obecnie aktywne działanie podmiotów na RUB, jest utrudnione w związku z obowiązywaniem taryfy na paliwa gazowe. Zgodnie z prawem stosowanie taryfy może zostać zawieszona jedynie poprzez decyzję Prezesa URE. Prezes URE, może określić zakres oraz czas obowiązywania takiego zwolnienia. Obecnie jedynie podmioty prowadzące obrót poprzez rynki gazu na TGE są zwolnione ze stosowania taryfy.

Zwolnienie podmiotów składających oferty na RUB ze obowiązku stosowania taryfy na paliwa gazowe przyczyniłoby się do zwiększenia płynności RUB, a co za tym idzie do wzrostu możliwości prowadzenia działań bilansujących przez GAZ-SYSTEM.

Do czasu zwolnienia podmiotów składających oferty na RUB ze stosowania taryfy na paliwa gazowe, GAZ-SYSTEM nie będzie w stanie korzystać w pełni z możliwości RUB, co przekłada się negatywnie na bezpieczeństwo systemu.

4. Zwiększenie czasowej dostępności prowadzenia handlu krótkoterminowego gazem na TGE

Obecnie na krótkoterminowych rynkach gazu prowadzonych przez TGE obrót jest możliwy jedynie od godziny 8.00 do godziny 13.30 (5,5 godziny w ciągu doby). Po wprowadzeniu zasad wynikających z Rozporządzenia, tak krótki okres dostępności rynku nie zapewnia Operatorowi Systemu Przesyłowego możliwości prowadzenia efektywnych działań bilansujących.

W związku z powyższym, zwiększenie czasowej dostępności handlu krótkoterminowego gazem na TGE, pozwoliłoby na zwiększenie bezpieczeństwa bilansowania fizycznego prowadzonego przez Operatora Systemu Przesyłowego.

Do czasu wdrożenia przez TGE zasad, które umożliwią prowadzenie handlu gazem przez całą dobę na rynkach krótkoterminowych, GAZ-SYSTEM planuje **utrzymanie RUB, jako środka tymczasowego**.

5. Wprowadzenie produktów lokalizowanych

Obecnie na krótkoterminowych rynkach gazu prowadzonych przez TGE możliwy jest obrót jedynie produktami przenoszącymi prawa własności do gazu pomiędzy uczestnikami rynku. Produkty przenoszące prawa własności nie pozwalają na bilansowanie fizyczne obszarów systemu przesyłowego obejmujących strefy zasilane z punktów Tietierowka, Branice oraz Gubin. Dodatkowo należy wskazać, że produkty lokalizowane znacząco zwiększą katalog działań GAZ-SYSTEM w przypadku niezbilansowania systemu również w punktach wejścia z Państw nienależących do Unii Europejskiej, w których nie funkcjonuje jeszcze płynny rynek gazu i nie ma możliwości zastąpienia produktów lokalizowanych w ramach RUB innymi działaniami podejmowanymi na danym ościennym rynku. Dotyczy to takich punktów jak punkt Wysokoje czy Drozdowice.

W związku z powyższym wprowadzenie produktów lokalizowanych na rynku krótkoterminowym gazu na TGE, pozwoliłoby na zwiększenie bezpieczeństwa systemu przesyłowego. Alternatywnie, w celu zwiększenia bezpieczeństwa systemu możliwe byłoby wprowadzenie produktów lokalizowanych na międzysystemowych fizycznych punktach wejścia do polskiego systemu przez rynki ościenne (np. produkt lokalizowany dla punktu wejścia Lasów).

Do czasu wprowadzenia przez TGE produktów lokalizowanych lub wprowadzenia przez

rynki ościenne produktów lokalizowanych dla międzysystemowych fizycznych punktów wejścia do systemu, GAZ-SYSTEM planuje utrzymanie RUB, jako środka tymczasowego.

3.3. Ramowy harmonogram działań

Poniżej przedstawiony został ramowy harmonogram działań planowanych do realizacji w celu rozwoju krótkoterminowych rynków gazu, a co za tym idzie wycofania przez GAZ-SYSTEM platformy rynku bilansującego. Przedstawione terminy mogą ulec przesunięciu po konsultacji materiału i kompleksowej analizie możliwości przeprowadzenia działań.

Tabela 1. Harmonogram realizacji działań mających na celu wycofanie środków tymczasowych

Obszar / Działanie	Termin realizacji
1. Rozbudowa połączeń przesyłowych - interkonektorów	do końca 2019 r.
2. Rozwój krajowej infrastruktury gazowej	nie określono
3. Zwolnienie podmiotów składających oferty na RUB ze stosowania taryfy na paliwa gazowe	działania podmiotów trzecich
4. Zwiększenie czasowej możliwości prowadzenia handlu krótkoterminowego gazem na TGE	działania podmiotów trzecich
5. Wprowadzenie produktów lokalizowanych na giełdzie gazu	działania podmiotów trzecich